

REZUMATUL TEZEI DE ABILITARE CU TEMA

CONSIDERAȚII PRIVIND O POSIBILĂ HERMENEUTICĂ A LITERATURII ROMÂNE, DIN PERSPECTIVA RAPORTĂRII IDENTITARE LA CONTEXTUL CULTURAL EUROPEAN

Conf. univ. dr. DIANA CÂMPAN
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

PREAMBUL. *Despre definiția identitară în și întru cultură*

În încercarea de a sintetiza principalele etape ale evoluției noastre profesionale în perioada derulată de la obținerea titlului științific de doctor în Filologie (2002), propunem prezenta *teză de abilitare* ca proiect de problematizare și reevaluare a câtorva aspecte privitoare la evoluția judecăților de gust și de valoare, aplicate unor repere canonice ale culturii române, în context european.

Pornim de la premisa că, întrucât culturii române actuale i se cere, imperativ, să-și asume responsabilități și norme infuzate de mecanismele evolutive ale culturilor europene și să răspundă expectațiilor unor receptori specializați pe o dimensiune a post-culturalității globalizante, noua paradigmă literară pare să necesite o opțiune hermeneutică transexploratorie, care să protejeze și să potențeze valoarea produsului autohton, dar să permită și o oarecare flexibilizare epistemologică. Într-o societate consumistă (prin excelență!) și tentată să promoveze o grilă axiologică mult prea relaxată, înstrăinată de indicii memoriei culturale autentice, ne-am întrebat care sunt măștile adaptative și formele de protecție pe care și le asumă, în sincronie și în diacronie, actanții instituției culturii (fie ei creatori sau receptori ai fenomenului cultural), în încercarea de a se emancipa din orice blocaj identitar dat de raportarea la noua paradigmă culturală europeană.

Una dintre direcțiile de cercetare tematologică pe care ni le-am asumat în ultimii ani pornește tocmai de pe acest prag: ne-am propus să urmărim în ce măsură este pertinentă validarea categoriei **solitudinii întru valoare** (aplicată pe suportul conceptului-punte noician), manifestă deopotrivă la nivelul destinului individual și al operei scriitorilor, indiferent de epoci sau apartenențe la paradigme filozofice și estetice diferite. Instrumentarul exegetic pentru care am optat este specific istoriei culturii și literaturii române, hermeneuticii literare, comparatismului, filozofiei culturii, istoriei și teoriei mentalităților, arhetipologiei, esteticii și teoriei literare.

I. REALIZĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI PROFESIONALE

1. Evoluția profesională și cariera didactică

O primă secvență amplă a tezei de abilitare prezintă, sintetic, parcursul profesional din perioada 2002-2015, cu analiza carierei didactice și a responsabilităților în cadrul Facultății de Istorie și Filologie a Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. După susținerea, în anul

2002, a tezei de doctorat cu tema *Literatura lui A.E.Baconsky – de la lirismul utopizant la contra-utopie* (sub coordonarea Prof. univ. dr. Cornel Ungureanu), am devenit lector titular (2003) și apoi, în 2007, conferențiar universitar (titulara disciplinelor *Istoria literaturii și civilizației române, Cultură și civilizație românească, Curs special – Mihai Eminescu, Literatură comparată – Poezia și proza secolului XX, Identitate culturală și discurs literar*). Cariera didactică mi-a fost marcată benefic și de calitatea de referent științific numit în peste 20 de comisii de susținere a tezelor de doctorat (la universități din București, Timișoara, Cluj și Alba Iulia), de statutul de expert-evaluator în cadrul grantului național UEFISCDI tip A, cu tema „Pregătire doctorală de excelență pentru societatea cunoașterii – PREDEX” și de coordonatoare a peste 30 de lucrări metodico-științifice pentru obținerea gradului didactic I în învățământul preuniversitar, precum și de funcția de Director executiv al Centrului de Cercetări Filologice și Dialog Multicultural.

2. Contribuții științifice relevante

Teza de abilitare prezintă, detaliat, principalele etape, orientări și rezultate ale activității de cercetare științifică, pe cele două direcții exegetice majore care ne-au stat în centrul de interes: *CULTURA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ÎN CONTEXT EUROPEAN* și, respectiv, *LITERATURĂ UNIVERSALĂ ȘI COMPARATĂ*, cu analiza punctuală a principalelor lucrări de specialitate elaborate în perioada 2002-2015 (7 volume de autor, coautoare a mai multor volume, 2 volume coordonate, 21 de studii sau capitole în volume colective, 13 prefete de carte, peste 100 de studii și articole în reviste științifice și în reviste de specialitate din domeniul Filologie).

Publicarea tezei de doctorat (*Gâtul de lebădă. Utopiile răsturnate și confesiunile mascate ale lui A.E. Baconsky, Cluj-Napoca, Editura DACIA, 2003*) nu a constituit și finalizarea demersului exegetic aplicat operei baconskyene, întrucât am intenționat valorificarea unui bogat inventar de materiale conexe studiului fundamental (convorbiri, interviuri și corespondență personală cu Petru Dumitriu, Max Demeter Peyfuss, Mircea Martin, Octavian Paler, D.R. Popescu, Aurel Rău, Petre Stoica, Mircea Tomuș, Leon Baconsky, Theodor Baconsky, Mircea Braga, M. Cimpoi, C. Cubleşan, Ovidiu Drimba, Pavel Țugui, Cornel Ungureanu, Dimitrie Vatamaniuc ș.a.); prin urmare, am continuat investigarea hermeneutică a operei lui A.E. Baconsky, studiul monografic fiind urmat de publicarea, în 2013, la **EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE**, a volumului **Diana Câmpan, A.E.Baconsky – solitarul de catifea**).

Am finalizat, în anul 2005, un proiect mai amplu de decriptare, din perspectivă tematologică, a principiului *singurătății întru înțelepciune*, percepută ca mit personal eminescian, studiile concretizându-se în volumul *Solitudine întru înțelepciune. Eseu asupra poeziei singurătății eminesciene* (Editura S.C. IMAGO, Sibiu, 2006). Intenția noastră a fost aceea de a propune re-lectura activă a operei eminesciene și de a redeschide perspectiva analitică asupra unor concepte-suport pentru tentarea *logos*-ului cu instrumentele poetului. Fiecare dintre secvențele exegetice ale volumului se axează pe recuperarea unor registre mai puțin cunoscute ale operei eminesciene și insuficient accesate hermeneutic, la recomandarea directă a regretatului eminescolog Acad. Zoe Dumitrescu-Buşulenga. Volumul a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Secțiunea *Critică Literară* - 2007 (Filiala Sibiu).

În arealul literaturii comparate, volumul *Singurătăți suprapuse. Studii de literatură comparată* (Sibiu, Editura S.C. IMAGO, 2004) reunește studii focusate pe câteva teme majore care traversează romanul, eseu și proza scurtă din secolul XX: criza, bolile și traumele identitare

(migrând dinspre societate către individul-personaj), codurile existențiale ale personajului periferic, traumatizanta situare între incertitudinile utopice și cele distopice ș.a.

La sfârșitul anului 2015, am finalizat un proiect personal de cercetare în arealul literaturii comparate, prin publicarea volumului **DIANA CÂMPAN, Utopii, dileme, solitudini - pragurile poeticului în secolul XX**, EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE, 2015. Lucrarea reunește studii de literatură comparată axate, prioritar, pe lirica universală a secolului XX (cu inevitabilele mărci specifice sfârșitului de secol 19), pornind de la premisa că noua conștiință poetică își păstrează, indiferent de apartenența la o structură teoretică sau alta, o dimensiune constantă: aceea de a fi o „realitate suprapusă” (cum o numea A.E. Baconsky) peste codurile solitudinii. Ne stau în centrul de interes câteva teme majore, abordate inter- și trans-disciplinar, cu inserții ample de istoria artei, teoria mentalităților și filozofia culturii: dileme și utopii ale secolului XX și reflexele lor în poezie; pragurile literaturii bolnave; codurile decadentei extinse; poezia stărilor de criză, a negației și a hazardului; ermetismul și „poezia pură”; dez-limitarea imaginarului; poezia intelectualistă; lirica de graniță și de sinteză (G. Apollinaire, L. Aragon, Ion Barbu, Gottfried Benn, L. Blaga, Ana Blandiana, A. Breton, Rubén Darío, P. Éluard, S. Esenin, G. Heym, J. R. Jiménez, Federico Garcia Lorca, Antonio Machado, Eugenio Montale, Cesare Pavese, Fernando Pessoa, Salvatore Quasimodo, R.M. Rilke, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Georg Trakl, Tristan Tzara, Giuseppe Ungaretti, César Vallejo, P. Valéry ș.m.a.).

Complementar, am extins cercetarea asupra **memorialisticii și jurnalelor de călătorie** ale unor scriitorilor români contemporani (de la C. Noica, E. Cioran, Petru Dumitriu, A.E.Baconsky, la Alexandru Paleologu, Octavian Paler, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Eugen Simion, Bartolomeu Anania, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu ș.m.a.) și am publicat numeroase studii (în reviste de specialitate din țară și din străinătate) privind constructul identitar și memoria culturală, teoria circulației valorilor, condiția scriitorului-călător și funcțiile reglatoare ale culturii aristocratice.

Toate celelalte volume de autor și cele mai numeroase dintre studiile publicate în reviste de specialitate au avut ca direcție de cercetare aspecte ale istoriei culturii române în context european și, respectiv, literatura comparată. Factor benefic pentru cariera personală a fost și activitatea în colectivele de cercetare din cadrul unor granturi ale Academiei Române sau ale CNCISIS: **Geografia literară a județului Alba. Scriitori, reviste, biblioteci, cărți rare, case memoriale**, grant al ACADEMIEI ROMÂNE, 2007-2008; **Presa românească și ideea națională. Dicționar, antologie, studiu, dosar critic**, grant CNCISIS, 2005-2006; **Istoria presei din România în date**, proiect sub egida Asociației Române de Istoria Presei – București ș.a.), dar și în proiecte europene (de tip POSDRU), orientate către performanța școlilor doctorale („**Pregătire doctorală de excelență pentru societatea cunoașterii - PREDEX**”).

Diseminarea rezultatelor activității de cercetare s-a făcut și prin participarea la numeroase simpozioane și conferințe științifice naționale și internaționale (în Malaysia, Polonia, Spania, Rep. Moldova și România).

Ne bucurăm de recunoașterea activității didactice și a contribuțiilor științifice, confirmată prin premiile Uniunii Scriitorilor din România, obținute la secțiunea „Critică literară”; **Premiul „Profesorul Bologna”**- 2009, desemnat de ANOSR; **Diploma de recunoștință** pentru activitatea socio-culturală din partea Statului Oklahoma – Statele Unite ale Americii, statutul de profesor-invitat la manifestări științifice de prestigiu din țară și din străinătate (Malaysia, Polonia, Spania, Rep. Moldova); director executiv al Centrului de Cercetări Filologice și Dialog Multicultural; redactor-șef adjunct și referent științific al unor reviste și edituri recunoscute (din România și Polonia), Guest Editor la *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*, INDIA.

II. PLANUL DE EVOLUȚIE ȘI DEZVOLTARE A CARIEREI PROFESIONALE, ȘTIINȚIFICE ȘI ACADEMICE

Ultima secvență a prezentei teze de abilitare prezintă, succint, proiectele de cercetare în domeniul de specialitate și planul de dezvoltare a carierei didactice, pe termen scurt, mediu și lung, în relație directă cu ariile de cercetare anterior prezentate.

1. Începând cu luna ianuarie 2016, la solicitarea Editurii Academiei Române, mă aflu sub contract în vederea realizării (ca antologator și ca realizator al unui amplu studiu critic și al unei selecții de repere exegetice diacronice) a unuia dintre volumele din colecția inițiată de către Academia Română, *O sută și una de poezii de...*; proiectul personal vizează poezia lui A.E. Baconsky, așa încât volumul se va înscrie în seria preocupărilor mele constante privitoare la viața și opera autorului menționat.

2. Derulăm, în prezent, și un amplu proiect de cercetare cu tema *Identități culturale românești în context european. Vocația confesivă a scriitorului român contemporan, călător prin Europa*, obiectivul principal fiind analiza modului în care, în scrierile memorialistice și în jurnalele de călătorie ale unor scriitori români contemporani, aceștia se raportează identitar – ca instanțe activ-contemplative – la matricea culturală europeană (*toposuri* și *locuri consacrate ca simboluri ale culturii majore, monumentul și monumentalul* culturii naționale în context european, *rătăcirea ca instituție culturală, dialogul, exercițiul introspectiv și confesiunea* ca strategii ale întâlnirilor fundamentale în spațiul culturii, *crizele identitare și echilibrul prin artă, cultura marginilor vs cultura Centrului, spațiile-macă în fluxul istoriei* ș.a.

3. Ca proiect pe termen lung, intenționăm realizarea unei analize ample (finalizată prin publicarea unui volum de autor) asupra evoluției semnificațiilor **arhetipului solitudinii** în cultura română (perceput ca fond spiritual și ontologic specific poporului român), nu doar în linia *metaforelor obsedante* din zona teoriilor lui Charles Mauron, ci vizând întruparea arhetipului în forme concrete ale imaginarului creator. Ne vom axa, în demersul nostru, pe analiza, cu un instrumentar variat (extras din teoria mentalităților, antropologia culturală, filozofia culturii, estetică, religie, arhetipologie, comparatism, istoria artei), a unor nuanțe ale **arhetipului major al solitudinii**: de la retragerile rafinate ale omului renescentist și evadările omului romantic în spațiile compensative specifice, până la asumarea singurătății filozofice absolute (cu variabilele propuse de Lucian Blaga, Vasile Pârvan, Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu, E. Cioran, Nae Ionescu, C. Noica, Ernest Bernea, Petre Țuțea, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Sorin Dumitrescu, Neagu Djuvara, Al. Paleologu, Octavian Paler ș.m.a.); o amplă secvență a lucrării se va axa pe decriptarea **cercurilor solitudinii în lirica românească**, de la primul poem filozofic până la poezia postmodernă, opinia noastră fiind aceea că inclusiv în poezia optzecistă și în cea actuală, în ciuda aparențelor impuse de afișarea unei spontaneități exuberante și a unei puteri de seducție absolute, prin dez-limitarea imaginarului creator, se propune, în subsidiar, o **re-mitizare a solitudinii** după canonul post(post)modernismului; în mod firesc, o parte a studiului pe care ni-l propunem vizează accesarea analitică a ipostazelor solitudinii în memorialistica românească și în literatura exilului, cu nuanțele specifice date de migrația între geografii culturale, mentalități, patrii sau identități; nu în ultimul rând, intenționăm și un popas analitic asupra constantei simbolice a **solitudinii ca stare de grație** și potențatoare a imaginarului creator pentru marii artiști români, de la Brâncoveni până la Constantin Brâncuși sau H. Bernea și grupul „Prolog”.

4. Un proiect academic pe termen lung, demarat în anul 2014 și aflat în stadiul de identificare și evidențiere a nucleelor de cercetare comune, îl constituie colaborarea cu cercetătorii din cadrul IKON Institute – Kuala Lumpur, Malaysia (Universiti Kebangsaan Malaysia). În urma conferinței susținute în Malaysia, la invitația colectivului IKON Institute (2013), s-a creat perspectiva realizării unor studii comparatiste privind aspecte tematologice, imagologice și arhetipologice specifice literaturilor europene și asiatice. Intenționăm și implicarea unor doctoranzi și masteranzi în acest proiect, finalizat prin publicarea unui volum la o editură din Malaysia.

În perspectiva obținerii abilitării și, ulterior, a calității de conducător de doctorat, intenționez dezvoltarea și extinderea acestor direcții de cercetare și demararea unor proiecte culturale, cu implicarea colectivului Centrului de Cercetări Filologice și Dialog Multicultural și a doctoranzilor, temele de cercetare fiind orientate către palierele exegetice menționate în teză.

Toate aceste rezultate ale activității mele didactice și științifice din ultimii ani, credința că acumulările s-au realizat treptat și echilibrat, fără arderea etapelor, dar și îndemnurile primite din partea unor cadre universitare, cercetători și oameni de cultură de prestigiu, m-au motivat să înaintez prezenta teză de abilitare către Comisia de specialitate a Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare.

Conf. univ. dr. Diana Câmpan